

Inge Bosscha

MANTEL

VAN

ANGSTE

Als religie onderdrukt,
beschadigt of traumatiseert

Inge Bosscha

**MANTEL
VAN
ANGST**

*Als religie onderdrukt,
beschadigt of traumatiseert*

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Ontwerp omslag: Peter Kortleve / shortlife.nl

Lay-out en dtp binnenwerk: Elgraphic

Auteursfoto: Carla Heijstek-Bosscha

ISBN 978 90 435 3961 6

ISBN 978 90 435 3962 3 (e-book)

NUR 770

www.kokboekencentrum.nl

© 2024 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*Onder de
mantel van angst
ligt het onrecht
dat we vermijden,
maar als we
durven kijken,
zal de waarheid
ons bevrijden.*

Inhoud

Inleiding

Deel 1 Kom binnen en blij binnen – *De wervende kracht van religie en waarom weggaan zo moeilijk is*

1. De ander willen redden
2. Zij die ziek zijn
3. Onderdanigheid
4. Manipulatie van gedachten
5. Bindingstactieken

Deel 2 Verborgenen – *Openhartig over wat binnen religie tot schade leidt en wat daarvan de vaak onzichtbare gevolgen zijn*

6. Verbanden
7. Wie niet voor Mij is, is tegen Mij
8. Jij geheel anders
9. Stil maar, wacht maar
10. Niet in staat tot iets goeds
11. Gij zult niet voelen
12. Wie zijn zoon liefheeft, kastijdt hem reeds vroeg
13. En hij zal over u heersen
14. Narcisme en gaslighting
15. Geestelijke strijd
16. Wie God verlaat, heeft smart op smart te vrezen
17. Religieus Traumasyndroom

Deel 3 De weg naar buiten – *Loskomen van ongezonde dogma's en schadelijke groeperingen*

18. Onrecht aankarten
19. Kerkverlating
20. Boosheid als onderdrukte kracht
21. Het verhaal van Janna

22. Eer uw vader en moeder?
23. Vergeving
24. De cirkel doorbreken
25. Bevrijding
26. Hulpverlening aan personen met RTS
27. Geruststelling bij angst voor de hel
28. Preventie

Bijlagen

1. RTS-test
2. Hulp of steun nodig?
3. Verder lezen

Inleiding

‘Wat erg hè, van Inge. En vroeger was het zo’n lief kind!’ zei iemand tegen m’n ouders. Dat was nadat ik in 2015 mijn website over kerkverlating en kerkpijn was begonnen en dagblad *Trouw* daar een artikel over had gepubliceerd. Op dat moment besepte ik nog niet dat ik volgens sommigen behoor te zwijgen over onrecht binnen religie. Omdat ik niet schreef met de intentie mijn ouders of de kerk te schande te maken, kwam het niet bij me op dat mensen dit wel zo kunnen opvatten. Dat begreep ik pas toen enkele van mijn broers en zussen me vroegen of ik alsjeblieft wilde stoppen of anders onder een schuilnaam kon werken.

Hoe het begon

En terwijl mijn ouders medeleven en bloemen kregen, als was ik overleden, kreeg ik honderden mails en berichtjes. Binnen een jaar waren dat er meer dan duizend en nog steeds zijn dit er tientallen per week. De meeste van deze berichten zijn van mensen – kerkverlaters én kerkgangers – die hun eigen verhaal in het mijne herkennen en zelf ook hun verhaal willen vertellen.

Dat mijn verhaal zo veel zou oproepen had ik nooit verwacht toen ik mijn eerste stukje over ‘afvallig zijn’ op Facebook plaatste – ik had toen nog geen website. Ik schreef wel vaker stukjes over wat me bezighield en het leek me goed het ook een keer hierover te hebben. Ik schreef hoe het voelt als mensen tegen me zeggen dat ze voor me zullen bidden, niet omdat ik mijn been heb gebroken of zoiets, maar puur omdat ik anders denk dan hoe het me ooit is geleerd.

Dat ik naar aanleiding van dit bericht ineens tientallen privéberichtjes in mijn Messenger Inbox had, van mensen die ik helemaal niet kende, vond ik verbijsterend. Het waren ook nog eens zeer persoonlijke, emotionele verhalen. Mensen bedankten me omdat ik woorden had gegeven aan gedachten en gevoelens die zij ook hadden. Ook waren er enkelen die aangaven het zo fijn te vinden dat ik dit onder mijn eigen naam deed. Ze vonden het helend dat ik daarmee de boodschap gaf dat dit geen onderwerp is om je voor te

schamen. Toen pas herinnerde ik me weer hoe eenzaam, onbegrepen en beschaamd ik me had gevoeld, de eerste jaren nadat ik in 2001 de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt, waarin ik was opgegroeid, had verlaten. En ik besloot dat het misschien wel goed was om er nog iets over te schrijven.

Het tweede en ook het derde artikel genereerde weer zo veel reacties dat ik besepte dat velen hierover wilden praten, maar dat er nauwelijks plekken waren waar dit kon. Ik besloot uit te zoeken hoe je een website maakt. En toen die er eenmaal was, ging het snel. Er kwam media-aandacht, er kwamen volgers, reageerders en gastblogs. Alles openbaar en voor iedereen toegankelijk. Hoewel velen aangaven dit fijn te vinden, hoorde ik ook steeds vaker dat mensen een afgeschermd plek misten om 'onder ons' verder te praten. Zo'n plek bleek eenvoudig te maken op Facebook in de vorm van een verborgen groep, de *DogmaVRIJplaats (DVP)*. En toen vanuit die DVP-groep mensen aangaven dat het toch wel heel fijn zou zijn elkaar eens te ontmoeten, begon ik ook landelijke ontmoetingsdagen te organiseren. Het ontstond allemaal heel vanzelfsprekend. Ik hoefde nooit werk te zoeken, het was er gewoon. Ik hoefde alleen maar naar die duizenden verhalen te luisteren, de behoeften eruit te filteren en te proberen daar iets mee te doen.

Dat deed ik niet omdat ik zo aardig ben, maar omdat ik ook een behoefte had. Ik hoefde het niet over religieus trauma te hebben, want voor mij was de angel inmiddels uit dit onderwerp. Ik sta weer op goede voet met mijn familie en koester ook warme herinneringen aan mijn tijd in de kerk. Nee, mijn behoefte was om eindelijk weer eens een bijdrage te kunnen leveren, aangezien ik al jaren volledig arbeidsongeschikt was vanwege chronische pijn en vermoeidheid. Vrijwel al mijn nieuwe werkzaamheden kon ik online of telefonisch doen, desnoods liggend in bed. Alles wat ik de afgelopen twintig jaar mezelf had moeten aanleren met behulp van therapieën, opleidingen, cursussen en zelfhulpboeken kon ik nu gebruiken om anderen tot steun te zijn.

Dankbaar voor alle steun

Dit boek was er nooit geweest zonder de duizenden mensen die mij hun persoonlijke verhaal hebben verteld. Dankzij hun vertrouwen zag ik steeds meer verbanden en werd de omvang van het probleem zichtbaarder. In de loop van de jaren kwamen er steeds meer mensen bij die mij steunden. Emotioneel, financieel en praktisch, bijvoorbeeld door te helpen met beheren en modere-

ren van de DVP-groep. Ook waren er honderden mensen die me toestemming gaven om een citaat uit hun persoonlijke verhaal te gebruiken. Ik ben hun heel, heel dankbaar, ook degenen van wie het citaat uiteindelijk niet werd gebruikt. Het is wel gelezen en ik schreef dit boek met al die verhalen in mijn achterhoofd en voelde me daarbij gedragen en voortgestuwd door vele anderen, door zowel kerkverlaters als kerkgangers.

Uitleg citaten

De in dit boek geciteerde Bijbelteksten komen allemaal uit de NBV²¹, tenzij anders vermeld. Persoonlijke citaten zijn allemaal onder een schuilnaam die betrokkenen zelf bedacht hebben. Het zijn citaten van personen in de leeftijd van bijna twintig tot ergens in de tachtig. Zij groeiden op in allerlei christelijke denominaties en zijn gelovig, twijfelaar of niet meer gelovig. Soms kun je dit opmaken uit het citaat, maar vaak niet. Ik heb dit bewust zo gedaan, omdat ik niet wil dat de nadruk komt te liggen op waar iemand nu staat, maar op de sfeer waar iemand vandaan komt en wat iemand meekreeg. Sommige gebeurtenissen zijn meer dan tien jaar geleden, andere spelen nog steeds. Bedenk dat wat in denominatie A tien jaar geleden speelde, in denominatie B nu actueel is.

Schrijvende verhalen

Ik heb er erg aan moeten wennen dat ik ineens zo veel schrijvende verhalen te horen kreeg. Ik heb mezelf eerst nog een tijdje wijsgemaakt dat deze aantallen niet konden kloppen. Misschien trok ik met mijn openhartigheid mensen aan die dingen nogal snel op zichzelf betrekken en een beetje hypochondrisch zijn. Of degenen die mij mailden waren toevallig net de uitzonderingen die de regel bevestigden. En de regel was dan natuurlijk dat geloofsgroeperingen* goed zijn voor mensen. Langzaam maar zeker moest ik echter concluderen dat al die zogenaamde uitzonderingen lieten zien dat de regel niet klopte. Of in elk geval niet altijd en niet voor iedereen.

* Ik noem bewust niet het woord 'kerk', omdat er ook geloofsgroeperingen zijn die zich liever niet zo noemen. Denk bijvoorbeeld aan de Jehova's Getuigen, de Vergadering van Gelovigen of de Christelijke Gemeente Nederland (voorheen Noorse Broeders). Bovendien is veel van wat in dit boek besproken wordt ook toepasbaar op andere religies dan het christendom. Hier en daar zal ik het woord 'kerk' wel gebruiken, zoals in het woord 'kerkverlater'. Dat is puur omdat dit een stuk prettiger leest dan 'geloofsgroeperingverlater'. Maar dat wordt er wel mee bedoeld.

Ik vond dat heftig. Ook het schrijven van dit boek, waarin zo veel van die verhalen samenkomen, vond ik van tijd tot tijd loodzwaar. Dat kan het ook zijn als je dit boek leest. Je kunt dan – net als bij mij het geval was – het gevoel krijgen dat je wilt ontsnappen. Misschien besluit je tijdens het lezen dat dit excessen zijn en dat het in het echt heus wel meevalt. Of je gelooft dat ik met onverwerkte pijn zit en daarom met modder smijt. Of dat degenen die klachten hebben ook wel een erg ingewikkeld karakter hebben of een eenzame jeugd hadden. Misschien meen je dat dit allemaal gaat over hoe het lang geleden in sommige kerken was, maar dat het nu gelukkig heel anders is. En wat zou het fijn zijn als dat waar was.

Mantel van angst

We willen zó graag dat dingen goed gaan, dat we soms veel te snel datgene wat niet goed gaat ver wegstoppen. Dit doen we onder wat wel de mantel van liefde wordt genoemd. We zeggen dingen als: ‘Zo was het vast niet bedoeld’, of: ‘Mensen maken fouten, maar gelukkig is God goed’, of: ‘Je moet er maar niet meer aan denken en het vergeven, zodat je verder kunt.’

Die troef van vergeving is een heel sterke. Het is net alsof dat het enige constructieve is wat je kunt doen wanneer je met onrecht wordt geconfronteerd. En natuurlijk is vergeving een belangrijk thema; daarom sta ik er in deel 3 bij stil. Maar vergeving is niet het enige liefdevolle antwoord op onrecht.

Onrecht onder ogen zien en uitgebreid bestuderen, zodat we begrijpen hoe het zover kon komen en hoe we dit in de toekomst kunnen voorkomen, kan net zo liefdevol zijn. En noodzakelijk. Als je alleen maar bedekt om gevoelens van ongemak, schuld en schaamte te voorkomen, bedek je niet uit liefde, maar uit angst. Een herkenbare en menselijke respons, maar geen helpende reactie op onrecht.

En zo is die ‘mantel van angst’ een last die mensen in de verstikkende greep van het zwijgen houdt. De onuitgesproken boodschap is deze: jij moet zorgen dat wij ons niet ongemakkelijk of beschuldigd voelen, dus zwijg over alles wat ons een naar gevoel geeft!

Dit boek vormt een aanzet om die mantel van angst op te tillen. Het verkent de mechanismen die hem beschermen, de verhalen en de mensen die eronder gebukt gaan en waar dit toe kan leiden. Als we de ziekmakende eigenschappen van de mantel van angst doorhebben, herkennen we ook

steeds beter wanneer iemand – vaak goedbedoeld – weer met deze mantel komt aanzetten en kunnen we dit onrecht stoppen. Zo kan de mantel van angst ontmanteld worden.

Het zal niet makkelijk zijn, want het leed dat daaronder zichtbaar wordt, is echt. Het kan pijnlijk en confronterend zijn om te lezen. Misschien wil je soms stoppen met lezen. Dat kan en dat mag. Neem vooral je tijd. Wees mild voor jezelf. En als het weer gaat, lees dan verder. Want we hebben mensen nodig die moedig zijn en die durven kijken en luisteren. Naar hun eigen pijn én naar de pijn van de ander. Daarvan ben ik overtuigd. Want wat ik onder andere leerde uit die duizenden verhalen en ook uit mijn eigen ervaringen is dit: wanneer leed geen gehoor vindt, komt er meer leed bij.

Als leed daarentegen oprechte aandacht krijgt, komt er ruimte. Ruimte waarin gedeeld en geheeld kan worden. Ruimte waarin uiteindelijk een zucht van verlichting kan klinken. Omdat iemand zich gezien en gehoord weet. Omdat iemand beseft er niet alleen voor te staan. Omdat herkenning en erkenning een sleutel vormen, niet alleen naar heling, maar ook naar preventie.

Dus wees moedig en luister met heel veel liefde. Want liefde drijft de vrees zelfs uit de dikste mantel.

DEEL 1

**KOM BINNEN
EN BLIJF
BINNEN**

*De wervende kracht van religie en
waarom weggaan zo moeilijk is*

De ander willen redden

‘Mevrouw, mevrouw, zal ik u helpen die tas te dragen?’

Ik was tien en op missie. Ik wilde zo veel mogelijk mensen wegsleuren voor de poorten van de hel vandaan en had bedacht dat ik mij dan het best kon richten op heidenen die niet lang meer te leven hadden. Deze mevrouw zag er oud en broos uit en sinds ik haar een keer op zondag de was had zien ophangen op haar balkon wist ik dat ze ongelovig was. Een christen zou pas maandag weer de was doen.

Ik was blij dat ze me toestond mee te lopen naar de flat waar ze woonde. Dit betekende ongetwijfeld dat God dat in haar had bewerkt. ‘Here God, alstublieft, help me!’ bad ik in stilte, terwijl ik de vrouw mijn liefste glimlach schonk en zei dat het voor christenen heel gewoon is om elkaar te helpen.

‘Dat heeft de Here God ons geleerd in de Bijbel. Geloof u in de Here God?’

Ze keek me verbaasd, maar ook heel vriendelijk aan. ‘In God? Ja hoor kind, er zal heus wel iets zijn, dat geloof ik wel.’

‘En geloof u ook in de Here Jezus en dat Hij u heeft verlost van uw zonden?’ Ik voelde mijn hart bonken in mijn keel. Nu kwam het erop aan.

‘Dat klinkt wel ingewikkeld hoor, meisje. Dat leer je zeker in de kerk? Daar heb ik niet zo veel mee. Ik geloof niet in zonden. Ik ben een goed mens en heb altijd klaargestaan voor anderen, dus maak je over mij maar geen zorgen hoor, kind!’

Ik voelde me een beetje misselijk worden.

Het kwam natuurlijk door de duivel dat deze lieve mevrouw niet eens wist dat het sinds de zondeval onmogelijk was om nog een goed mens te zijn. Wat afschuwelijk dat ze de waarheid niet kende! Toen ik zo onopvallend mogelijk de toch wel erg zware boodschappentas overpakte met mijn andere hand, zag ik de striemen in mijn handpalm staan. Ik dacht in een flits aan de handen van Jezus aan het kruis. Hij had alles gegeven om ook deze vrouw te redden. Misschien was het enige wat nu nog ontbrak iemand die haar uitlegde hoe het echt zat.

‘Maar mevrouw, iedereen doet zonden. En als u niet weet wat uw zonden zijn, dan moet u vergeving vragen voor uw onbewuste zonden.’ Ik stopte even, omdat ik haast niet verder durfde en mijn misselijkheid moest wegslikken. Misschien zou ze boos worden, maar dat moest dan maar. Dat was dan lijden om Christus’ wil. Stel je voor dat dit gesprekje haar enige kans was om nog in de hemel te komen! Ik moest nu heel duidelijk zijn.

‘Mevrouw, mensen denken soms dat ze Jezus helemaal niet nodig hebben, maar dat is niet waar. We hebben allemaal zo’n slecht hart, dat we eigenlijk met z’n allen naar de hel moeten. We kunnen ons hart niet zelf genezen. Maar de Here Jezus is voor onze zonden gestorven. En alléén als we in Hem geloven, maakt God ons hart weer beter. Anders niet, mevrouw! Dus u moet echt gaan geloven!’

Ik gluurde tussen mijn wimpers door om te kijken of ze al boos was, maar ze keek me nog net zo vriendelijk aan.

‘Lief meisje, we zijn er bijna. Wil jij misschien nog een glaasje ranja? Je zult wel dorst hebben van het sjouwen!’

Ik voelde me verward, omdat het nog niet af was. Maar ik wist ook niet meer hoe het verder moest. Ik schudde mijn hoofd en zei dat ik naar huis moest. Ik besloot om morgen een tekening door haar brievenbus te gooien. Van een kruis. Dan zou ze het wel begrijpen. En als God dan voor een wonder zorgde, kon alles toch nog goed komen.

Ik vermoed dat deze mevrouw ons gesprekje op z’n minst ongewoon heeft gevonden. Het zal je maar gebeuren dat je op straat wordt aangesproken door een kind dat jou met een ernstig gezicht vertelt dat je een slecht hart hebt en dat je redding nodig hebt. Voor haar was het waarschijnlijk niet meer dan een verhaal. Daar kun je naar luisteren, of niet. Je kunt het geloven, of niet. Voor mij was het geen verhaal, maar de werkelijkheid waarmee ik was opgegroeid. Zo was het. En iedereen die het anders zag, had het nog niet begrepen. En moest gered worden van de eeuwige dood.

Dring erop aan, gelegen of ongelegen

De boodschap dat iemand gered moet worden, wordt over het algemeen een stuk subtieler gebracht dan ik dat deed. Er wordt bijvoorbeeld ingespeeld op gevoelens van eenzaamheid, gemis of ontevredenheid over hoe het leven tot dan toe verlopen is. Een vaag verlangen naar meer of beter kan genoeg zijn om recht in het hart geraakt te worden met zinnen als: ‘Ik was

vroeger net zo ongelukkig als jij, maar sinds ik geloof, ken ik het ware geluk. Dat kan ook van jou zijn.' Of: 'Sinds ik God in mijn hart heb toegelaten, er-
vaar ik eindelijk ware liefde. Wil jij dat ook?' Religie claimt nogal eens te ver-
lossen van zo'n beetje alles waar we last van kunnen hebben. Maar ook van
zaken waarvan we tot dan toe nooit last hadden.

Mij was geleerd dat 'heidene' vanbinnen een leegte kenden die alleen door
God gevuld kon worden. En dat het daarom goed was om te evangeliseren
en erop aan te dringen, gelegen of ongelegen. Ik hoefde niet te checken of
iemand er wel voor openstond. Een eventueel 'nee' zou ik toch niet serieus
nemen. 'Heidene' waren immers misleid door de duivel. Ze hadden geen
idee wat ze misten en nodig hadden. Deze overtuiging deed me volledig
voorbijgaan aan de autonomie en de integriteit van de ander.

Zij die ziek zijn

Voor veel gelovigen is het niet alleen belangrijk om te weten hoe de Bijbel bedoeld is, maar ook ingewikkeld. De Bijbel is immers een eeuwenoude verzameling teksten waarvan de schrijvers niet meer leven. We kunnen dus niet navragen wat ze precies hebben bedoeld met wat ze schreven, hoe ze zich voelden toen ze het schreven en wat hun gods-, mens- en wereldbeeld was in die tijd. We weten ook niet of de schrijvers het misschien heel anders geformuleerd zouden hebben als ze in deze tijd hadden geleefd. Of dat ze misschien zelfs andere onderwerpen hadden gekozen. Het enige wat we kunnen, is hierover speculeren.

Spreekbuis van God

Nu zal iemand misschien denken: ja, maar je kunt echt wel meer dan dat, je kunt de Bijbel ook bestuderen, je kunt God vragen of Hij jou de juiste inzichten wil geven en erop vertrouwen dat Gods Geest in jou werkt en je toont hoe Gods Woord oorspronkelijk bedoeld is. Sommigen – vaak binnen de meer orthodoxe en fundamentalistische geloofsgroeperingen – geloven dat er één werkelijke bedoeling en één juiste uitleg is van elke tekst. En dikwijls gelooft men ook dat God zelf in deze juiste uitleg voorziet, onder andere door zijn woordvoerders hier op aarde.

En nu wordt het al een beetje ingewikkeld. Want wie zijn deze woordvoerders van God? In dergelijke kringen zijn dit meestal mannen, die vaak zelf geloven dat ze van God een speciale positie hebben gekregen. Dit lijkt misschien hoogmoedig, maar is het vaak niet, omdat ze hun bijzondere rol niet ervaren als verdienste, maar als genade. Het is hun zogezegd geschonken. Ze menen dat God hen door zijn Heilige Geest de juiste inzichten geeft en dat hun interpretatie van de Bijbelteksten overeenkomt met de oorspronkelijke bedoeling. Ze zeggen soms dingen als: ‘Zo spreekt de Here,’ of: ‘Niet omdat ik het zeg, maar omdat God het zegt.’ Daarmee benadrukken ze dat ze de waarheid en het gelijk aan hun kant hebben en dat het niet wenselijk en zelfs heel onverstandig is om het niet met hen eens te zijn of aan hun woorden te twijfelen.

Het feit dat deze dominees vaak jarenlang theologie hebben gestudeerd,

kan hun woorden extra zeggenschap geven. Daarachter kan de aanname zitten dat de docenten aan de Theologische Universiteit, evenals de gebruikte studieboeken en verklaringen, rechtstreeks door Gods Geest geïnspireerd zijn. En ook van zaken als het ervaren van een roeping en de procedure rondom het uitbrengen van een beroep op een predikant wordt dikwijls geloofd dat dit alles onder Gods leiding en met zijn instemming plaatsvindt. Met andere woorden: het kan volgens sommigen haast niet anders of de predikant is een spreekbuis van God zelf.

Zondig of zielig

Geloven dat de Bijbel op één bepaalde manier bedoeld is, kan gepaard gaan met een bescheiden zoeken naar wat deze ene juiste zienswijze zou kunnen zijn. Degene die deze zoektocht aangaat, hoeft er niet automatisch van uit te gaan dat hijzelf degene is die de Bijbel op de enig juiste manier interpreteert. Het gaat pas mis wanneer men dat zonder meer wél aanneemt.

Maar wat gaat er dan mis? Als je gelooft dat er maar één juiste manier is om de Bijbel te lezen én zeker weet dat dat die van jou is, moet je elke andere zienswijze automatisch afwijzen. En als je dan ook nog gelooft dat de Bijbel duidelijk is, lijkt het al snel dat er iets mis is met degenen die op grond van dezelfde Bijbel tot andere inzichten komen. Aan de Bijbel ligt het immers niet. Het kan haast niet anders of degenen die het mis hebben, lezen bewust iets anders, bijvoorbeeld omdat de waarheid hun niet aanstaat – ‘zij zetten het evangelie naar hun eigen hand’. Of ze zijn misleid door de duivel, of ze begrijpen het gewoon niet goed. Ik kan me niet herinneren dat het ooit zo werd uitgesproken, maar er leken toch echt maar twee opties te zijn. Degenen die het mis hadden, waren minder integer of minder wijs. Zondig of zielig.

Ik besef heel goed dat de verkondigers van deze ene waarheid dit vaak niet hoogmoedig bedoelen, maar juist menen dat ze nederig en uiterst zorgvuldig gehoorzamen aan wat Gods Geest hun ingeeft. Het ingewikkelde en pijnlijke is echter dat hun houding wel degelijk hoogmoedig kan overkomen en tot afwijzing, onderdrukking en manipulatie kan leiden.

Wereldwijd bestaan er talloze verhalen over onze oorsprong, het leven, de dood, goden, de waarheid en goed en kwaad. Niet alleen in deze tijd, maar ook toen wij er nog niet waren, werd hier al over verteld. Soms dezelfde en soms totaal andere verhalen dan die nu klinken. En vaak komt daar een ele-

ment in voor dat de luisteraar aan het verhaal bindt. Er wordt bijvoorbeeld geclaimd dat dit het enige échte verhaal over de werkelijkheid is. Of dat je alleen maar écht gelukkig en gezond kunt worden als je handelt volgens de regels van dit verhaal, waarmee elk ander verhaal automatisch afvalt. Het fascinerende is dat als iemand in een andere cultuur of een andere tijd geboren zou zijn, hij waarschijnlijk datzelfde idee zou hebben gehad over een taal ander verhaal.

Dankbaar en bevoorrecht

Onbewust kun je zo een arrogante houding aannemen tegenover al degenen die een ander verhaal aanhangen. Zelfs wanneer je gelooft dat jij dankzij Gods genade terecht kwam in de groepering die het juiste verhaal vertelt. Ook dan is het goed te beseffen dat binnen groeperingen met totaal andere verhalen mensen om dezelfde reden zich net zo dankbaar en bevoorrecht voelen. Dat betekent mogelijk dat je die gevoelens van dankbaarheid tegen elkaar kunt wegstrepen. Ze zijn misschien slechts onderdeel van het verhaal dat je is verteld. Het is net als wanneer iemand zegt: 'Ik geloof dat de Bijbel Gods woord is, omdat dit in de Bijbel staat.' Elke schrijver kan toch in zijn boek zetten dat hij de woorden van God doorkreeg? Een schrijver kan hier van oprecht overtuigd zijn, maar hij kan zijn lezers ook bewust misleiden, met als doel hogere verkoopcijfers of het vergroten van macht en aanzien.

Mensen zijn gevoelig voor macht, maar ook voor machtsmisbruik. Dat komt doordat we allemaal vanaf onze geboorte volledig afhankelijk zijn geweest van de groep. Als er niet naar ons werd omgezien, zouden we sterven. En dus leerden we als baby al hoe we in de gunst van onze voornaamste verzorgers konden komen en blijven. We hebben diep in ons systeem zitten dat het van levensbelang is om gehoord en gezien te worden. Het krijgen van erkenning is een universele behoefte, die ons tegelijkertijd kwetsbaar maakt.

Als iemand ons opmerkt en onze behoeften begrijpt en erkent, dan kan dat aanvoelen als een verademing, of als een warm bad. Eindelijk iemand die ons begrijpt! Hoe prachtig klinken woorden als: 'Ik weet precies wat jij nodig hebt.' Of: 'De leegte die je voelt, is ingeschapen. Het is namelijk precies de holte die God kan vullen.' Het is volkomen logisch dat je dan op z'n minst hoop en nieuwsgierigheid voelt oplaaien.

Kwetsbaarheid

Ik denk dat we er goed aan doen om ons bewust te zijn van onze kwetsbaarheid in dit opzicht. Niet alleen ten opzichte van religieuze predikers, maar bijvoorbeeld ook met betrekking tot genezers, goeroes, therapeuten en verkopers. Ons gevoel van onbehagen en onzekerheid kan eenvoudig getriggerd worden. Bijvoorbeeld door een reclame waarin blijde gezichten worden getoond, waardoor we het gevoel kunnen krijgen dat we een stuk gelukkiger zullen worden wanneer we dit product kopen. Met de oplossing voor het 'probleem' krijg je zo heel subtiel eerst iets anders aangereikt. Namelijk het idee dat je überhaupt een probleem zou hebben.

Want dat is het punt: éérst moet je ervan overtuigd zijn dat er iets mis is met je. Dat is op zich niet moeilijk: ons vage gevoel van onvrede of onzekerheid kan genoeg zijn om een verlangen naar meer en beter aan te wakkeren.

En dan komen de – religieuze of seculiere – 'genezers' in beeld. Als we hun claims moeten geloven, is er ontzettend veel mis met ons. We zijn smerig, onrein, ziende blind, horende doof, niet wakker, geneigd tot alle kwaad, schuldig, ziek, onvrij, niet heel. Onze darmen zitten vol slakken, onze lever zit vol gif, ons hart vol boosheid, onze gedachten zijn vol fouten, ons lijf is vervuld van schaamte en onze ziel is vol zonde. We moeten ontgiften, ontlasten, ontstressen, ontwaken, ontdekken en ons laten bevrijden door pillen, poeders, drankjes, rituelen, gebeden en zalvingen.

Tenminste, als je er op die manier naar kijkt.

Maar – en dit is een oprechte en volgens mij ook belangrijke vraag – waarom zouden we?

Aannames

En waarom zouden we geloven dat een ander – die hier ook voor het eerst is en die bij zijn geboorte ook geen achtergrondinformatie of gebruiksaanwijzing van het leven meekreeg – beter dan wij weet wat de bedoeling is? Waarom zouden we ons best doen om te voldoen aan de eisen van een persoon of een groepering, terwijl diezelfde groepering andersdenkenden buitensluit en verkettert? Elke persoon en elke groepering die claimt 'het' te weten, kan relatief eenvoudig onrecht veroorzaken. Al was het maar door de aanname dat andersdenkenden het dus mis hebben.

Als de ander het mis kan hebben, waarom diegene zelf dan niet? Is dat niet meten met twee maten?

Misschien geloof je dat het juist goed is als gehoorzaamheid wordt geëist

en ongehoorzaamheid bestraft. Maar hoe zou het in vredesnaam voor ons eigen bestwil kunnen zijn als een ánder voor ons bepaalt wat voor óns de beste manier van leven is? Hoe aantrekkelijk het idee dat er iemand is die het écht beter weet dan wij en die écht de antwoorden heeft op onze vragen misschien ook is, wie zou dat moeten zijn? En met welk recht?

En waarom? Is er iets mis met het hebben van vragen? Is het echt zo erg dat velen geen antwoorden hebben of dat onze antwoorden soms totaal verschillend zijn? Onze antwoorden zijn wellicht alleen maar strategieën die ons helpen omgaan met de onzekerheden van het leven of om bijvoorbeeld zingeving en geluk te ervaren. Maar het is ook heel goed mogelijk om zonder antwoorden zingeving en geluk te ervaren, ondanks de soms heersende aanname dat mensen buiten de groepering alleen maar dénken dat ze geluk en liefde kennen, terwijl het echte geluk en de echte liefde enkel te vinden zijn binnen de eigen groepering. Dergelijke aannames zijn methodes om ons te doen geloven dat we bevoorrecht zijn omdat we lid zijn van de groepering. Over het algemeen mag je ervan uitgaan dat mensen dit zeggen omdat ze dit oprecht geloven en werkelijk het beste met ons voorhebben. Je zou je misschien wel kunnen afvragen hoe het komt dat mensen dit geloven.

Ik heb in dit hoofdstuk bewust benadrukt dat het een aanname is om de mens te beschouwen als wezenlijk slecht en volledig afhankelijk van verlossing. Ik wil geen uitspraken doen over het waarheidsgehalte van deze gedachte en ook niet beweren dat je dit niet zou mogen denken.

Dit hoofdstuk is vooral bedoeld voor degenen die dit ook meekregen, maar hier last van hebben. Bijvoorbeeld doordat zij na het verlaten van de groepering gekweld worden door gedachten als: wat als het toch waar is? Vanuit deze gedachte zal het verlaten van de groepering een zeer onaantrekkelijk en onverstandig idee lijken. In de volgende hoofdstukken gaat het over nog meer redenen waarom mensen binnen hun religieuze groepering blijven of wat het soms zo onaantrekkelijk en moeilijk maakt om te vertrekken.

In *Mantel van angst* biedt Inge Bosscha een aangrijpende, maar ook noodzakelijke kijk op de schadelijke kant die religie kan hebben. Duizenden persoonlijke verhalen van kerkgangers en kerkverlaters vormen samen met haar eigen ervaringen de basis voor een indringende uitnodiging om eerlijk te kijken naar wat zo vaak bedekt wordt met de mantel van liefde. Op integere en respectvolle wijze wordt ruimte gemaakt voor herkenning en erkenning, als basis voor herstel en preventie.

‘PIJNLIJK CONFRONTEREND, MAAR TOCH VOELDE IK ME VOORAL BEGREPEN EN GETROOST.’ – SAM

Dit boek is voor iedereen – gelovig of niet meer gelovig – die een religieuze opvoeding heeft gehad of langere tijd verbonden is of was aan een geloofsgemeenschap. Ook aanbevolen voor predikanten, pastoraal werkers, huisartsen, psychologen en andere professionals.

Inge Bosscha (1977) groeide op in Zeeland en is coach voor kerkverlaters. Ze publiceert persoonlijke blogs en ervaringsverhalen op de website dogmavrij.nl. Haar website religieustraumasyndroom.com is een kennisbank over de invloed van religie op identiteitsvorming.

9 789043 539616

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 3961 6 • NUR 770